

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Externis Regulis Amoris Et Morum, Legibus Utique, ac Præceptis
Virtutum Theologicarum, & Cardinalium, necnon Decalogi & Ecclesiae -
Libros Vndecim Complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput XI. Bona, quæ sub alterius dominio fuerunt, per legitimam
præscriptionem in bona conscientia acquiruntur præscribenti.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73203](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73203)

na, interrogavit sacculi qualitatem, sigillum solidorum etiam & numerum. Et cum omnia ille fideliter respondisset, reddidit quod invenerat. Ille autem repletus gaudio, & quarens vicem rependere, tamquam decimas obtulis solidos viginti: qui noluit accipere. Obtulit vel decem; noluit accipere. Saltem negavit vel quinque accipere. Noluit ille stomachabundus homo, projecit sacculum. Nihil perdidit, ait: Si non vis aliquid à me accipere, nec ego aliquid perdidit. Quale certamen, fratres mei! qualis pugna! qualis conflictus! theaurum, mundus; spectator, Deus. Unde (concludit Hefelius) illi inventores, qui nolunt reddere inventa, vel solvere debita, nisi aliquid inde recipiant, planè iniqui sunt. Potuisset nihilominus inventor ille acceptare gratuitam donationem à domino, maximè cum pauper esset; sed voluit esse abundanter justus.

CAPUT XI.

Bona, quæ sub alterius dominio fuerunt, per legitimam præscriptionem in bona conscientia acquiruntur præscribenti.

114 **Q**uia possessio ad præscriptionem requiritur, nec solum dominium præscriptione acquiritur, sed & usus, usus-fructus, &c. De usu, usu-fructu, servitute & possessione nonnulla præmittemus. Sit itaque

§. I.

Explicatur, quid usus, usus-fructus, & servitius.

UTi hic idem est quod rem aliquam ad solam propriam commoditatem & necessitatem applicare. Frui verò, est rem applicare, tum ad propriam, tum ad alienam utilitatem, etiam citra necessitatem.

115 **D**eclaratur: ille utitur horto, qui ex horto colligere potest fructus sibi necessarios, non tamen illos vicino dare, nec in lucrum suum dividere. Fruitur verò horto, si fructus illius non sibi tantum applicare possit, sed & dare cuicumque voluerit, seu etiam vendere, vel aliter alienare pro suo arbitrio.

116 **I**taque usus est jus utendi rebus alienis, salvâ earum substantiâ. Usus-fructus est jus utendi, fruendi rebus alienis, salvâ earum substantiâ. L. 1. ff. de usufructu. Conveniunt usus-fructus & usus in jure utendi rebus alienis, salvâ substantiâ; differunt in eo quòd usus non sit jus fruendi, sed assumendi duntaxat necessaria ad suam suorumque sustentationem. Quisquis ergo usum-fructum habet in sylva v. g. potest ramos abscindere, lignaque abscissa ad forum deferre, atque inde ditescere; quisquis verò solum habet usum, non potest inde ramos abscindere, vel ligna consumere, nisi quantum necesse est ad ipsius & familie sustentationem.

117 **P**orrò nomine fructuum, in animalibus, non tantum intelliguntur lana, lac, sed &

partus & foetus. Unde habens usum-fructum gregis, est dominus agnorum inde provenientium. Tenetur tamen in locum capitum demortuorum, vel inutilium, alia capita utilia substituere, quæ cedant in dominium proprietarii. Inst. de rer. divis. §. pecudum. Quot modis usus-fructus constituitur, & finiatur, videri potest apud Becanum cap. 6. q. 5. & 6.

Servitus definitur subjectio, seu obligatio, quâ res aliena tibi, vel rebus tuis subjecta est, ut aliquid in ea fiat, vel non fiat, in tuum commodum, salvâ rei substantiâ. L. quoties ff. de servit. Duplex est, affirmativa & negativa. Affirmativa, ut si hortus vel ager tuus admittere teneatur alterius transitum per illum. Negativa, ut si murus domus tuæ altius elevari non possit, ne mihi lumen eripiat.

Item servitus una est personalis, altera realis. Personalis est, quâ usus personæ alteri debitus est, ut si mihi concesseris usum mancipii tui. Realis est, quâ rei tuæ usus debetur alteri rei, quâ v. g. ager tuus meo subjectus est, ad hoc ut per tuum transeam ad meum.

Realis, alia rursum urbana, alia rusticana. Urbana, prædio debetur urbano; rusticana, rusticano. Prædium urbanum in jure vocatur omne ædificium, habitandi causâ constructum, sive in urbe, sive ruri: itemque horti, stabula, & horrea ædificio adjuncta, non iterum separata. L. urbana prædia ff. de verb. signif. Prædium rusticum est quodvis aliud prædium, sive hortus, ager, prædium, stabulum, horreum, &c. ab ædificio separata, sive sita sint ruri, sive in urbe.

Servitus urbana est recipere stillicidium vicini tui in aedes tuas, vel tignum ejusdem in murum tuum, non præripere ipsi lumen, &c. Inst. de servitutibus. Rusticana est v. g. transitus per agrum, vel pratium tuum.

§. II.

Explicatur quid, & quomplex possessio.

Possessio aliquando sumitur pro re, quam possidemus; aliquando pro actu possidendi, seu quo rem possidemus; aliquando denique pro jure quod habemus ad possidendum. Si sumatur pro actu, vocatur possessio facti; si pro jure, possessio juris.

Possessio facti à Juristis definitur solet, rei corporalis derentio, corporis, & animi, jurisque admixtione. Particulam illam corporalis Theologi omittunt: quia censent res incorporales, v. g. ecclesiastica beneficia, verè possideri; & non solum quasi possideri, ut Jurista volunt. Verum de solo nomine questio est: sensus porò definitionis est iste: possessio est actio, per quam aliquid apprehendimus vel occupamus corporaliter, cum intentione rem illam retinendi, ut pro-

priam, favente, vel non impediēte lege. Possessio juris, est jus insitendi alicui rei, tamquam suæ, per legem non prohibita possideri, id est legitima facultas retinendi rem aliquam, tamquam suam, lege id non impediēte. Differt à possessione facti, quod hæc fit causa illius. Siquidem possessio facti est actio, per quam acquiritur jus, seu legitima facultas rem aliquam detinendi, tamquam suam. Nam ex hoc, quod apprehenderit equum tibi donatum, nascitur jus equum illum retinendi, etiam invito postmodum donatore.

122 Possessio facti est triplex, naturalis, civilis, civilissima. Sermo est de possessione justa, quia injusta apud Theologos non est vera possessio; utpote admniculo veri juris desituta, jureque insitendi rei tamquam suæ spoliata. Unde fur rem furtivam proprie non dicitur possidere, sicut nec ille qui sine titulo possidet. Non enim potest jus esse sine titulo.

Naturalis itaque possessio est quæ res corpore simul & animo tenetur ut sua, ut quando pecunia possidetur in bursa.

Civilis est quæ res solo animo tenetur, cum legis assistentia, ut quando quis, existens Leodii, possidet agrum in Ardenna existentem: unde potest quispiam per alium possidere naturaliter, & per seipsum civiliter. Locator enim possidet naturaliter per colonum, & civiliter per seipsum. *Civilissima* possessio est, quæ solâ legis dispositione acquiritur. Sic in Gallia & Belgio possessio transit à defuncto ad hæredem, etiam inscium, juxta illud proverbium, *le mort saisit le vif*, id est mortuus hæredem ponit in possessione eorum quæ ipse possidebat.

§. III.

Declarantur effectus possessionis.

123 Possessio justa, seu bonæ fidei, varia est dispositione legum habet privilegia, 1.º namque conditionem possidentis facit meliorem. 2.º causat præscriptionem, faciēdo, ut post lapsum temporis jure requisitum, alienæ rei dominium acquiratur. 3.º parit in judicio præsumptionem dominii. Unde possessor in judicio probare non debet rem esse suam, sed contrarium probandi onus rejicit in partem adversam. 4.º possessor potest vim vi repellendo, possessionem suam tueri. 5.º possessor expulsus potest armis rem suam incontinenti repetere, seu recuperare, *ly incontinenti* intelligendo moraliter, spectatis circumstantiis. Cæterum absens, qui naturalem tantum possessionem amisit, statim eam repetere censetur, si reversus mox aggrediatur detentorem. Hæc etiam in re privilegium habet injusta possessio: si enim fur rem tuam mobilem furripuerit, potes tu eum insequi, vique rem tuam ipsi eripere, si possis. At postquam fur rem tuam extra tuam posuit custodiam,

nequis amplius, citra injuriam, tibi vi ad eam recuperandam (quia tunc etiam civilem possessionem amisisti. *L. possideri. ff. de acquir. possess. & L. scirem. ff. eod.*) sed recurrere debes ad solita juris remedia, quæ à Juristis interdicta vocantur, sic dicta, quia sunt dicta Prætoris inter actorem & reum. Vide institut. lib. 4. tit. 15. nec te prætereat quod dixi lib. 1. num. privilegia illa juris esse humani, non naturalis, nec divini.

§. IV.

Definitio præscriptionis, & conditiones ad legitimam præscriptionem requisita.

124 **A**liqui distinguunt inter *usucapionem* & *præscriptionem*, quod usucapio sit rerum mobilium, præscriptio immobilium. Verum duo ista vocabula pro eodem jam passim accipi solent.

Itaque *præscriptio*, seu *usucapio*, definitur, acquisitio domini per continuationem possessionis, tempore legibus definito. *L. usucapio ff. de usurpat. & usucap.* Cùm dicitur *acquisitio domini*, dominium ample sumitur, prout comprehendit alia etiam jura, usufructum, servitutem, &c. Dum verò additur *per continuationem possessionis*, sermo est de legitima possessione, cum bona fide & titulo, saltem præsumpto, & de possessione continuata tempore per leges requisito ad acquisitionem rei alienæ. Sensus proinde definitionis est, quod præscriptio sit acquisitio domini per legitimam possessionem, cum bona fide, & titulo (saltem præsumpto) continuatam sufficienti tempore, ut res aliena secundum leges fiat tua.

Et hinc conditiones ad præscribendum requisitæ communiter recensentur quinque. 125 Prima est *possessio*, quia, ut habet regula 3. juris in 6. *præscriptio sine possessione non procedit*. Non quælibet verò possessio sufficit ad præscriptionem. Non sufficit enim naturalis (utpote injustis etiam possessoribus conveniens) sed requiritur, & sufficit possessio civilis (modo sit nomine proprio) quia qui civiliter possidet, legitime possidet; qui autem solo alieno nomine possidet, non tam ipse, quam alius, ejus nomine possidet, in veritate possidet. Unde tutor præscribere nequit bona pupilli, nec emphyteuta res emphyteuticas, nec conductor res sibi locatas, nec commodatarius commodatas, nec depositarius depositas, cap. *cum venisset de præscript.*

Secunda conditio est, ut res quæ possidetur præscribi possit; sunt enim res quæ præscribi non possunt, ut jus decimarum, aut alia jura ecclesiastica à Laicis, cap. *causam de præscript.* Non præscribitur etiam exemptio ab obedientia sui Superioris, c. *cum non liceat* eod. Nec res communes, seu ad Reipublicæ usum deputatæ, ut via publica.

L. usucapionem ff. de usucap. Nec limites Episcopatum, Provinciarum, Parochiarum c. 2. §. 5. & 6. causâ 6. q. 3. Nec tributa, quæ pro agris Principi, vel Reipublicæ solvuntur. L. competii C. de præscript. Neque res, quæ alienari prohibentur per legem, vel quarum alienationem defunctus prohibuit. L. 2. ibid. & ibi Bartholus. Neque res precario possessæ. L. certè §. si quis rogavit ff. de precario. Neque res emptæ à prodigo luxurioso, vel luore; neque res furtivæ. Unde in rebus mobilibus non facile procedit, ut bona fidei possessoribus usucapio competat, uti dicitur L. jure civili Instit. de usucap. §. quod autem. In aliquibus tamen ex antedictis valere potest præscriptio longissimi temporis.

127 Tertia conditio est titulus, non verus & certus (si enim subsit, præscriptione non est opus) sed coloratus, seu probabiliter præsumptus. *L. nullo justo C. de rei vendic. Exemplum ponitur Instit. l. 2. tit. 6. §. 2. Si hæres rem defuncto commodatam, aut locatam, aut apud eum depositam, existimans hereditariam esse, bonâ fide accipiens vendiderit, aut donaverit, quin is qui accepit usucapere possit, dubium non est. Ille tamen qui commodatorem accepit, licet emisit se per errorem putet, eam præscribere non potest. Quia error falsæ causæ usucapionem non capit, velut si quis, cum non emerit, emisse se existimans possideat. Instit. l. 2. tit. 6. In usucapionibus quoque error juris possessoribus nunquam prodest. L. 32. ff. de usucap. & L. de ignorantia juris & facti. Facti vero ignorantiam prodesse constat. Ibi-
dem.*

128 Putat autem S. Antonius p. 2. tit. 1. c. 15. præsumptionem de justo titulo semper haberi, dum nihil probabilitatis occurrit in contrarium. Vincentius quoque Bellouacensis lib. 7. c. 107. dicit, quod possessor in dubio justum titulum habuisse præsumatur, nisi non habuisse probetur: cum secundum regulam juris nemo præsumatur malus; nemo proinde præsumatur voluisse rem alienam iniuste, & sine titulo possidere.

129 Alii tamen aiunt, titulum non præsumi, nisi constet aliquem (bonâ fide existimatum validum) præcessisse, tamen reverâ invalidum fuisse. Nam quando ejusmodi titulus possessionem præcessit, v. g. emptio, possessor præsumitur ex eo rem possidere. Ita Glossa ad L. quedam mulier ff. de rei vindic. Mascard. concl. 1203. eò quod actus subsequens præsumatur factus in vim tractatus, seu causæ præcedentis. L. qui in aliena §. 4. ff. de acquir. hæred. Aliàs titulus, cum sit res facti, non præsumitur, nisi probetur. In possessione tamen 30. 40. vel 100. annorum titulus præsumitur, ideoque probandus non est. L. omnes C. de præscript. 30. annor. & cap. Sanctorum de præscript. quia, uti dicitur L. peregrè ff. de acquir. possess. oblivio tanti temporis lapsu facile solet irrepere. In

præscriptione tamen 10. vel 20. annorum, probandus est titulus, sine quo bona fides non præsumitur. L. ult. C. Unde vi.

130 Quarta conditio est bona fides, id est credulitas, quâ prudenter quis sibi persuadet, rem esse suam, vel saltem ignorat esse alienam, nisi ignorantia sit crassa, vel nisi sit ignorantia juris, non facti. Bonam verò fidem esse necessariam, constat ex cap. mala fides de reg. jur. in 6. & cap. fin. de præscript. Debet autem esse continua, seu non interrupta, toto præscriptionis tempore. Possessor enim mala fidei nullo tempore non præscribit. Reg. 2. de reg. juris in 6. Et in hoc jus civile §. divina Instit. de usucap. solum requirens bonam fidem initio præscriptionis, correctum est à jure canonico, ob rationem quam allegat Concilium Lateranense sub Innocentio III. cap. 41. Quoniam omne quod non est ex fide, peccatum est, Synodali judicio deservimus, ut nulla valeat absque fide præscriptio, tam canonica quam civilis, cum sit generaliter et Constitutioni, seu consuetudini derogandum, quæ absque mortali non potest observari peccato. Unde oportet, ut qui præscribit, in nulla temporis parte rei conscientiam habeat aliena.

131 Hinc dubitans an res sit sua, quamdiu non occurrit ipsi fundamentum, probabilibus ipsi persuadens rem esse, quam non esse suam, præscriptionem inchoare non potest, uti nec bonam fidem. Si enim solum occurrat ipsi fundamentum probabile quod sua sit, atque ex adverso occurrat æquè probabile quod sua non sit, manet in statu dubitantis. Cum dubio verò tali non stat bona fides, sine qua præscriptionem inchoare non potest, ut Doctores conveniunt.

132 Quod si, præscriptione bonâ fide inchoatâ, dubitare incipiat, an res quam possidet, sit sua; si dubium non sit leve, & temerarium, sed grave, seu probabile, & discretum, non tenetur quidem rem statim abdicare, sed potest tantisper retinere, donec adhibitâ diligentî inquisitione, certificari queat, an sua sit, an alterius; modo animum habeat restituendi, si deprehendat, esse alterius. Sed sicut per ejusmodi dubium interrumpitur bona fides ipsius; ita & præscriptio, uti docent meliores Jurisconsulti, specialiter Minyngerus centur. 4. observat. 6. Per consequens, si post diligentem inquisitionem, dubium perseveret, non potest rem totam retinere, sed pro ratione dubii dividere, vel cum parte compositionem facere, vel mutuo consensu rem arbitratorum judicio, vel sententiæ Judicis committere debet. Quod enim ad rem totam bonâ fide retinendam non sufficiat possessio, cum dubio probabili & discreto, an sit sua, videtur in simili decisum cap. inquisitioni de sent. excom. ubi Pontifex loquens de altero conjugum, qui post matrimonium bonâ fide contractum, dubitare incipit de ejus valore, respon-

respondet distinguendum, utrum alter conjugum pro certo sciat impedimentum conjugii, per quod sine mortali peccato non valet carnale commercium exercere, quamvis illud apud Ecclesiam probare non possit? An non sciat pro certo, sed credat? In primo casu, debet potius sententiam excommunicationis humiliter sustinere, quam per carnale commercium peccatum operari mortale. In secundo distinguimus, utrum habeat conscientiam hujusmodi ex credulitate levi, & temeraria; an probabili & discreta? Et quidem ad Pastoris sui consilium, conscientiam levis & temeraria credulitatis explorata, licet potest non solum reddere, sed etiam exigere debitum conjugale. Verum cum conscientia pulsat animum ex credulitate probabili & discreta, quamvis non evidente & manifesta, debitum quidem reddere, sed postulare non debet, ne in alterutro contra legem conjugii, vel contra judicium conscientia committat offensam. Ubi, per credulitatem probabilem & discretam, Pontifex intelligit dubium discretum & probabile. Alias non solvisset quaestionem. Querebatur namque; an dubitare incipiens de valore sui matrimonii, debitum reddere possit exigenti.

133 Quod etiam per dubium probabile & discretum superveniens, bona fides, adeoque praescriptio (sine ea non procedens) interrumpatur, ratio est, quia stante tali dubio, utpote conscientiae, & bonae fidei vulneri, possessor formare nequit iudicium quietum & tranquillum, quod res sua sit, sed iudicium inquietum & vacillans dumtaxat. Bona fides verò est iudicium quietum & tranquillum. Cum igitur possessor nequeat possessionem continuare iudicio quieto & tranquillo, continuare nequit bonâ fide. Nequit ergo bonâ fide rem totam retinere; imò sciens & volens exponit se periculo rem alienam retinendi, si totam retineat. Denique sicut nequit bonâ fide rei possessionem inchoare, nisi firmiter, & absque probabili formidine iudicet esse suam; sic possessionem ipsius nequit bonâ fide continuare.

134 Nec obstat regula illa juris: *In pari dubio melior est conditio possidentis*. 1°. quia regula ista nullibi traditur in jure canonico, saltem hoc sensu, quod omnis possessor, in pari dubio, ex vi possessionis tutus sit in conscientia, sibi rem totam retinendo. Regula quidem 65. in 6. dicit, quod *in pari delicto, vel causa, melior est conditio possidentis*: eò quod utique in controversia super rei dominio, probatio domini adversario potius quam possessori incumbat, ex ipsaque possessione temporalium bonorum, maxime notabilis temporis, praesumptio aliqua, praesertim in foro externo pro possessore habeatur, quod ipse potius quam alius sit rei possessa dominus; praesumptio (inquam) in sola possessione non fundata, sed & in aliis circumstantiis; quia scilicet in bonis fortunæ unusquisque ordinariè est diligens rerum suarum

custos; & quia vir probus acquirere non solet alicujus rei possessionem, nisi iusto titulo. Et ideo leges nolunt, ut temerè, & sine probatione, praesumatur contra possessorem, sed pro ipso, donec motiva sufficientia in contrarium adducantur. Quam ob causam Judex fori externi rem adjudicare solet possessori, quamdiu actor non probat esse suam. Verum hinc consequens non est, possessorem, in pari dubio, posse in conscientia rem totam retinere, donec certò sciat esse alienam. Cum certum sit, multos esse casus, in quibus Judex fori externi rem possessori adjudicare solet, in quibus tamen possessor in foro conscientiae eam sine iniustitia retinere non potest, v. g. dum possessor certò scit, rem esse alienam, actor verò omni probatione destituit. Sed & ad obvian- dum litibus, sicut & fraudibus ac fallaciis, Respublica statuere potest, ut in gravioribus quibusdam negotiis probatio quaecumque non admittatur; sed ea dumtaxat, quae paucioribus contentionibus subjacere creditur: non ideo tamen possessor, certò conscius debitorem se esse, à debito solvendo in conscientia est exemptus, quod actor ejusmodi probatione sit destitutus. Exempli gratia statutum est in Belgio, per Edictum Principis anni 1611. ut quisquis disponere voluerit de re excedente valorem 300. florenorum, id faciat per chirographum, coram Notario, & testibus, nec aliter recipiatur ad probationem rei gestae; si tamen actor chirographum perdidit, possessor non ideo absolutus est ab obligatione. Haec exempla, quae Glossa ex diversis capitulis adfert ad explicationem regulæ: *in pari delicto, vel causa*, &c. satis ostendunt eam ad aliud pertinere, quam ad reddendum securum eum, qui rem dubiam retinet, uti videre licet apud Neesen tract. 1. de just. & jur. q. 5. dub. 3. Denique regula illa non dicit, in pari delicto, vel causa totum esse possidentis, sed melior est causa possidentis dumtaxat. Igitur ex ea perperam deducitur, in pari dubio totum posse retineri. Magis adhuc perperam plerique Casuistae regulam illam usurpant in qualibet materia, dicentes, in omni dubio, an actio sit licita, licitum esse eam facere: quia melior est conditio hominis possidentis libertatem agendi quod vult. Quia regula illa non disponit de spiritualibus, sed de temporalibus dumtaxat, quae potestati subsunt Reipublicae; non ergo de exercitio virtutum, nec de divinorum observantia mandatorum. Sed hac de re diffusè satis actum est to. 1. lib. 11.

Non obstat etiam canon *se virgo* 34. q. 1. 135 (ex Augustino desumptus) in jure praediorum tamdiu unusquisque possessor bonae fidei dicitur, quamdiu possidere se ignorat alienum. Neque enim possidere se ignorat alienum, qui probabiliter dubitat se alienum possidere; quia tamen de eo non habeat conscientiam

certam, conscientiam habet dubiam, sicut & cognitionem dubiam; sicut conscientiam dubiam habet peccati mortalis, qui probabiliter dubitat se illud commississe; ideoque tenetur confiteri. Nec verbum *ignorare* canone illo idem est quod non habere conscientiam, seu notitiam certam, sed idem est quod non habere notitiam sive certam, sive dubiam. Aliàs adultera non esset virgo, quæ nuberet viro, de quo dubitat, an non sit alteri conjugatus; ibi namque dicitur: *Si virgo nesciens nupserit viro alieno, & hoc semper nesciat, nunquam ex hoc erit adultera. Si autem sciat, jam hoc esse incipiet, ex quo cum alio viro fuerit, sicut in iure praeiorum.* Illud autem nemo dicere audeat. Ergo dubitare non est ignorare, seu nescire, ad sensum canonis istius. Et certè ridiculum est, vocabulum *ignorare* in moralibus sic restringere, ut ignorare dicatur quisquis non scit scientiã certã. Aliàs dignè celebraret, qui absque prævia confessione celebraret in dubio de peccato mortali commissio, propterea quòd dici solet dignè celebrare cum qui ignorat se esse in statu peccati mortalis.

- 136 Tertio, non obstat L. 1. ff. de condit. insert. *Bona fidei possessor sine plena & evidenti probatione removeri non debet.* Quia lex ista non procedit in foro interno, sed in externo, in quo Iudex possessorem sine probatione certa removeri non solet.
- 137 Ultima conditio est *tempus lege definitum*, quod est triennium in præscriptione mobilium, cum titulo, & bona fide, Instit. l. 2. tit. 6. §. *iure civili*. Et istud tempus sufficit ad præscribendum res mobiles Ecclesiæ (saltem exceptã Romanã Ecclesiã) Authent. *quas actiones de sacros. Eccles.* Sine titulo verò res mobiles, sive privatorum, sive Ecclesiæ, præscribuntur 30. annis.
- 138 Res verò immobiles, cum titulo, & bona fide, præscribuntur decem annis, inter præsentis (id est habentes in eadem Provincia domicilium) viginti annis inter absentes. Instit. loco citato. Sine titulo autem præscribuntur spatio longissimi temporis, id est triginta annorum. L. *si quis* C. de præscript. 30. annor. Et novellã 22. c. 14. Speciale est de immobilibus Ecclesiæ Romanæ, quòd ad eorum præscriptionem requiratur tempus 100. annorum. Authent. *quas actiones* supra citat.
- 139 Ad præscriptionem quoque immobilium aliarum Ecclesiarum, Monasteriorum, Hospitalium, vel locorum piorum, requiruntur 40. anni, tam à jure civili, Authent. citatã, quam jure canonico, cap. *de quarta*, cap. *ad aures*, cap. *istud*, cap. *quia iudicante*, & cap. *accedentibus* de privileg. Videri potest Papius tit. de præscript. arreso 1. Bona verò Ordinum Mendicantium non præscribuntur, nisi spatio 60. annorum (ut videre est in compend. privileg. Mendic. verbo *præscripto*) vel etiam 100. annorum, ex

communicatione privilegii Eugenii IV. Benedictinis concessi. De quo videri potest Lezana consulto 37. n. 22.

Denique ad præscribendum bona fisco addicta requiruntur 40. anni. L. *omnes* de præscript. trigint. annor. Similiter ad præscribendum bona Civitatum, sicut & ad præscribendum bona subsidiana supremorum Principum. Si autem pertineant ad recognitionem supremæ potestatis ipsorum, contra ea non potest præscribi. L. *componit* d. eod. Si pertineant ad regni coronam, non nisi spatio 100. annorum. L. *ut inter divinum*. C. de sacrosanct. Eccles. Si denique ad jurisdictionem Principis, non nisi præscriptione immemoriali.

Hæc sistendo in jure communi: jura namque particularia & consuetudines locorum plerumque aliter disponunt. In Belgio namque consuetudines Arthesiæ & Duacenses requirunt 20. annos inter præsentis, 30. inter absentes, 40. adversus Ecclesias. Consuetudines Hannoniæ contra Laicos requirunt annos 21. contra Ecclesias 30. Quia verò indistinctè loquuntur, licet Chassanæus in consuetudinibus Burgundiæ neget iis comprehendendi præscriptionem mobilium; alii probabilius affirmant. Quos inter Zypæus in Not. Jur. Belg. tit. de præscript. dicit, præscriptionem mobilium, jure communi statutam, ferè ubique in Belgio abiisse in desuetudinem, & eodem cum immobilibus tempore præscribi, ut plurimum spatio 30. annorum. Quod spatium etiam requiritur ad præscriptionem actionum personalium. Estque observandum, tempus ad præscriptionem requisitum debere esse pacificum, per nullamque litis contestationem, etiam non profecutam, interruptum. cap. *illud* de præscript. Unde contingit, quòd res à pluribus sæculis possessã præscribi nequeat, si pars adversa ante singulorum 30. annorum decursus, litis moveat contestationem.

Addit Zypæus per Edictum Caroli V. 4. Octobris 1540. politicæ quietis causã esse decretum, ut omnia salaria Advocatorum, Procuratorum, Secretariorum, Medicorum, Chirurgorum, Apothecariorum, Clericorum, Notariorum, mercedes famulorum, operariorum, pretia mercium ad consumptionem venditarum, nisi juridicè exigantur intra biennium operæ præstitæ (quod tamen biennium quoad Advocatos & Procuratores juxta Edictum anni 1549. solum incipit à tempore latæ sententiæ definitivæ, officique cessantis) mercisvè traditæ, postea juridicè exigi non posse, nisi chirographum scriptum sit; quo casu à debitore principali non præscribitur nisi decennio, & ab ejus hæredibus nisi biennio. Post lapsã hæc tempora non datur actio.

Philippus quoque II. 5. Martii 1571. Edicto statuit, ne cessi reddituum canones plures

plures quàm trium annorum exigi valeant, si debitores non fuerint juridicè interpellati de solutione plurium antecedentium canonum debitorum.

- 144 Verùm Edicta, utpote politiam externam dumtaxat respicientia, non faciunt debitorem in conscientia tutum (licet non dederit chirographum) si post tempus illud eo prætextu non solvat, quòd intra tempus illud non fuerit juridicè interpellatus, si in conscientia legitimam agnoscat debitum. Edicta quippe illa solum denegant actionem in foro externo (cum per hoc habeatur finis & utilitas ipsorum) nec debitores ullo modo possint esse bonæ fidei possessores, ut præscribere possint, cum sint in mora culpabili. Aliterque Edicta illa intelligere, est hominibus ad injustitias propensius januam aperire, ut cum insigni perturbatione Reipublicæ, frequentibusque injustitiis, debitorum solutionem procrastinent, donec biennium illud elapsum sit, ut post biennium tutà jam conscientia eximi queant ab obligatione solvendi.

S. V.

Ostenditur, per legitimam præscriptionem, rei præscripta dominium in conscientia acquiri.

- 145 Nonnulli Theologi veteres (quos inter sanctus Raymundus) in ea fuerunt opinione, quòd per legitimam præscriptionem dominium non acquireretur in conscientia, seu foro interno, sed in foro externo dumtaxat. Ex quo concluderunt, comparante post præscriptionem domino, rem ipsi in conscientia restituendam. 1º. quia comparante vero domino, cessat bona fides, quæ est fundamentum præscriptionis. 2º. quòd aliquis excusetur, dum præscriptionis tempore rem possidet alienam, est propter bonam fidem, seu ignorantiam inculpatam. Ergo sublatà per scientiam supervenientem ignorantia istà, corrigendum est omne illud, quòd ex ea secutum est. 3º. naturali jure locupletari quis non debet cum alterius injuria, vel jactura, reg. 48. juris in 6. & L. nam hoc natura ff. de condit. indeb. 4º. jus civile auferre non potest naturalem obligationem suam cuique restituendi. 5º. finis præscriptionis, pax scilicet, & tranquillitas publica, sufficienter obtinetur denegando actionem in foro externo, sicut num. 14. diximus de fine Edicti Caroli V. 6º. si per sententiam Judicis errantem aliquid esset adjudicatum ei, cui non debetur, iste, cognito errore, non possit illud retinere. Ergo similiter, &c. 7º. fundamentum præcipuum, imò unicum assertionis nostræ (sumptum ex legibus de usucapione, dominium adscribentibus usucapienti) non est convincens: quia cum multæ sint dominii species, ei satisfit dicendo, quòd leges illæ solum adscribant usucapientibus dominium, vim habens

Tom. II.

in judicio humano coactivo; non in judicio divino, seu foro conscientia. Et ista est prima hac in re sententia.

Secunda sententia est Adriani VI. & quorundam aliorum tam Theologorum, quàm Canonistarum, & Juristarum, admittentium per legitimam præscriptionem transferri in conscientia dominium, si ex parte illius, contra quem præscriptum est, intervenerit negligentia culpabilis, aliavè causa, propter quam leges possint illum justè privare re sua: secus si nulla intervenerit talis causa, puta si dominus satis inquisivit rem suam, & nescivit esse apud hunc possidentem, aut si scivit, non est ausus repetere, timens vexationem nimiam litigandi, aut non habuit unde prosequi posset litem, vel impeditus fuit in aliis magis arduis. Quia Princeps sine causa privare non potuit proprietarium dominio rei suæ, illudque sine culpa ipsius, in alium transferre.

Tertia sententia est Alani de Insulis, dicentis eum qui rem legitimè præscripsit titulo oneroso (id est quo aliquid pro re illa dedit) eam in conscientia restituere non debere domino postea comparanti: secus si eam præscripserit titulo lucrativo, ita ut nihil pro illa dederit. Ita etiam Eximius P. Franciscus Farvacques Augustinianus S. Th. Doctor Lovaniensis, excipiens tamen casum, quo intervenit negligentia prioris domini, quo casu putat nihil ipsi restituendum, etiam si præscriptio facta fuerit titulo lucrativo.

Verùm assertio nostra est S. Thomæ quòd lib. 12. a. 26. dicentis, quòd *si quis præscribat, bonà fide possidendo, non teneatur ad restitutionem, etiamsi sciat alienum fuisse post præscriptionem.* Est etiam Scoti in 4. dist. 15. Est denique communissima cæterorum Theologorum, eamque multis argumentis probat Glossa in cap. *vigilanti* verbo *noverit* de præscript. & tenent omnes ferè Canonistæ, teste sancto Raymundo p. 2. tit. de præscript. & usucap. §. 33. ubi addit, quòd *sic videatur servari per universum orbem, quocumque se diffundit Ecclesia.* Sylvester etiam verbo *præscriptio* dicit, quòd pro assertione nostrâ *clamanè penè omnes.*

Meritò quidem. 1º. quia leges & canones indistinctè & absolute dicunt, legitimam præscriptionem dominium transferri, nec distinguunt inter dominium & dominium, sed loquuntur de dominio absolute, & absque distinctione, non distinguunt etiam inter res præscriptas titulo oneroso vel non oneroso, cum culpa, vel sine culpa prioris domini, &c. Ubi verò leges & canones non distinguunt, neque nos distinguere debemus, sed indistinctè & generaliter intelligere quod leges & canones indistinctè & generaliter dicunt. L. de pretio 8. ff. de publ. in rem act. maximè cum leges & canones indistinctè intelligat universalis consuetudo (quæ est op-

Zz

tima legum interpret) sicut & communis omnium penè Theologorum, Canonistarum & Juristarum à quatuor omnino sæculis sensus.

150 2°. rationes hujus dispositionis legum & canonum non suadent esse distinguendum; imò cum generales sint & indistinctæ, suadent potius contrarium. Tamen enim ratio una fit in pœnam negligentiae eorum, qui tanto tempore res suas non inquirunt. *L. ut perfectius C. de annali exceptione* (quam solam ob rationem, si præscriptionis privilegium foret introductum, vera esset sententia Adriani, & aliorum dicentium, præscriptionem in conscientia non valere contra invincibiliter ignorantes rem suam ab aliis possideri) rêverà tamen aliæ rationes introducendæ præscriptionis fuerunt, quæ tam procedunt contra non negligentes, quàm contra negligentes, & tam in foro conscientiae, quàm extra illud, ne scilicet diù, & ferè semper incerta forent dominia, seu scrupulis obnoxia. *L. 1. ff. de usucap.* Et ut aliquis litium finis esset. *L. usucapio ff. pro suo.* Et ut consuleretur paci externæ civium (quam ex proprio sine attendunt leges) paci quæ internæ conscientiarum, quam ex proprio sine canones attendunt. Tres verò rationes istæ procedunt etiam in foro conscientiae. Estque id manifestum de prima: si enim per præscriptionem in conscientia non transferentur dominia, diù, & ferè semper in conscientia forent incerta, scrupulique obnoxia: quia diù, & ferè semper post præscriptionem conscientia anxia esset, ne fortè alienum possideretur. Secunda etiam ratio (intellecta tam de privatis litibus, quàm de publicis) in foro conscientiae procedit: quia si dominium in conscientia non transferretur, prior dominus in conscientia posset rem suam vi repetere, vel saltem occultè surripere, dum viâ juris eam recuperare non posset. Tertiam denique rationem in conscientia procedere, manifestum videtur ex eo quòd internæ conscientiarum quieti non consuleretur, si per præscriptionem dominium in conscientia non acquireretur.

151 Tertio, cap. *sanctorum* de præscript. generaliter & indistinctè dicitur, bona præscripta quietè & sincerè, perpetuò teneantur, idque *sanctorum Patrum sanctiones statuisse.* Atqui non quietè perpetuò tenerentur, si cum obligatione restituendi domino post præscriptionem comparanti. Nec canon iste ad forum externum restringi potest: quia proprius canonum finis est vitare peccatum coram Deo (quod etiam sanctorum Patrum sanctiones potissimum attendunt) non coram hominibus dumtaxat. Et ideò cap. *vigilanti* eodem necnon in Concilio Lateran. sub Innocentio III. reformatur jus civile, vigorem præscriptionis 30. annorum extendens ad malæ fidei possessores, quia possessio malæ fidei injusta & peccaminosa est coram Deo:

siquidem omne quod non est ex fide peccatum est.

Quarto, cap. *ad aures* cod. Alexander III. 152 Mauritano Episcopo scribit, quòd una Ecclesia contra aliam 40. annorum ipatio decimas præscribit: quia *de jure divino & humano melior est conditio possidentis.* Vult ergo præscriptionem tam procedere coram Deo, quàm coram hominibus; quatenus utique *jura humana per Imperatores & Reges sæculi Deus distribuit generi humano*, prout Augustinus dicit tr. 6. in Joan. in fine.

Denique si præscriptio bonæ fidei non 153 procederet in foro Dei, magis quàm præscriptio malæ fidei, tam illa quàm ista à jure canonico debuisset improbari: quia non magis illa quàm ista sine peccato posset observari, seu vim obtinere. Quam ob causam civilis præscriptio malæ fidei per Concilium Lateranense improbata fuit.

Nec obstant rationes primæ sententiæ. 154 Ad 1. namque respondeo bonam fidem non cessare, imò firmatam esse, comparante post præscriptionem priori domino, utpote jam amplius non domino.

Ad 2. respondeo non esse corrigendum 155 jus præscriptionis bonæ fidei, utpote legibus & canonibus legitime stabilitum.

Ad 3. respondeo, cum qui legitime præ- 156 scripsit, non locupletari cum injuria prioris domini: qui enim jure sibi per leges & canones concessio utitur, nemini injuriam facit. Quòd si locupletetur cum jactura ipsius, hoc facit autoritate legum & canonum, ob commune bonum sic statuentium. Quod non vetat regula illa 44. Et verò si lex justa potuit justè determinare prima dominia: cur non & sequentia, dum Reipublicæ bonum hoc exigit?

Ad 4. respondeo non esse contra jus natura 157 quòd quis abique sua culpa re suâ privetur autoritate publicâ, ob commune bonum. Tunc enim non privatur abique causa.

Ad 5. nego assumptum: quia finis legum, 158 præsertim canonicarum, non solum est consilere paci externæ civium, sed & internæ conscientiarum, uti supra est ostensum. Ite autem non est finis Carolini illius Edicti, in cujus casu debitor toto tempore non solutionis scit se debitorem esse: ideòque bonâ fide non potest præscribere; nec coram Deo censeri potest solviffe, sed coram hominibus dumtaxat, hoc sensu quòd actio perinde ipsi denegetur, ac si solviffet. Nec certè amplius sonant verba Edicti.

Ad 6. respondeo duplicem esse disparitatem. 159 Prima est quòd ejusmodi sententia Judicis nitatur falsâ præsumptione; secus leges præscriptionis. Secunda, quòd Judex, pronuntiando sententiam, non transferat dominium ab uno in alterum; sed solum declaret, ad quem secundum allegata & probata pertineat. Leges autem præscriptionis transferunt dominium.

Ad 7. nego antecedens: quia amplius 160

CAPUT XII.

Casus, in quibus conceditur restitutio in integrum, non obstante prescriptione.

Restitutio in integrum est remedium juris, quo amissum per prescriptionem rei dominium auctoritate Judicis recuperatur. 162

Conceditur 1°. minoribus, sive iis qui necdum expleverunt vigesimum - quintum ætatis annum, non obstante longissimi temporis prescriptione, etiam dum eam potuerunt impedire, nec ulla ex parte ipsorum ignorantia intercessit. L. unica C. si adversus ufucap. & L. ult. C. de restitut. in integr.

2°. Ecclesiis, Monasteriis, Hospitalibus, 163 aliisque piis locis, quæ in hoc sunt instar minorum. cap. 1. & 2. de restitut. in integr. in 6.

3°. subinde etiam conceditur majoribus, 164 saltem adversus prescriptionem 10. vel 20. annorum (de prescriptione namque 30. annorum Doctores non conveniunt) allegatâ legitimâ causâ interruptæ possessionis, v. g. si quis Reipublicæ causâ abfuerit, vel apud hostes captivus fuerit. L. ult. ff. ex quib. caus. majorib.

Ut autem beneficium istud minores obtineant, necesse est, ut à primo die inchoatæ ætatis 26. annorum, restitutionem petant coram legitimo Judice; majores autem intra spatium 4. annorum, ex quo sciverint bona sua esse præscripta, restitutionisque remedium petere potuerint. L. ult. cit.

CAPUT XIII.

Declaratur alius dominium acquirendi modus per contractum.

Per varios contractus dominia transferri, 166 manifestum fiet per ea quæ dicturi sumus de contractu mutui, venditionis, &c. Sed ante omnia exhibenda est contractus definitio ac divisio. Contractus itaque tripliciter accipitur, latissime, late, & strictè. Latissime sumptus, idem est quod pactum. Quod L. 1. ff. de pactis definitur, *duorum, plurimumve in idem consensus*, externo utique signo ad invicem expressus, sive cum obligatione, sive absque ea, uti contingit in donatione. Late sumptus est *pactum obligationem pariens altera solum ex parte*. Tale pactum est promissio gratuita, quæ obligationem nullam inducit in promissario, sed in solo promittente. Strictè sumptus est *pactum utraque ex parte obligationem pariens*. Unde ab Ulpiano L. *Labeo* ff. de verb. signif. definitur, *ultrò citròque obligatio*.

Contractus strictè sumptus dividitur primò in nominatum & innominatum. *Nominatus* est ille, qui habet proprium ac specificum nomen, ut sunt quatuor isti: *Do ut*

Zz 2

probant fundamenta assertionis nostræ.

161 Quod si præterea objicias, decimum hæredem (ut sanctus Petrus Damianus refert) monitum fuisse de restituendo castro, quod novem ex prædecessoribus ipsius pacificè possederant. Respondeo, si hoc verum est, idè factum esse, quia castrum istud legitime præscriptum non fuerat, sive ob defectum bonæ fidei, sive ob aliam causam: si enim legitime præscriptum fuisset, restituendum non fuisset: utpote legitime acquisitum. Cum vel ipsi Reges, unus alterius, jure gentium præscribere possint, non solum castra, sed & provincias, principatus, & regna integra, per multorum annorum seriem à Majoribus suis accepta, esto inter eos aliqui ea injustè acceperint. Quàm longa annorum series ad id necessaria sit, præcisè definiri non potest: quòd tamen successores eorum, qui principatus aut regna injustè occuparunt, titulo talis successione, jure gentium fieri possint justii possessores & domini eorum, constat ex Romano Imperio, quod non sine magnis olim latrocinii in tantam surrexit magnitudinem; & nihilominus à piissimis postea Imperatoribus, sine conscientia noxa, non solum possessum & administratum, sed & à Christianis; imò & à sanctis militibus defensum, & Sanctorum orationibus firmatum fuit, etiam dum ab Ethnicis adhuc Imperatoribus regeretur. Hoc est enim quod sibi vult illa Dionysii apud Æmilianum Præfectum oratio (cujus meminit Eusebius lib. 7. Histor. cap. 10. *Sine intermissione pro eorum (Valeriani, & Galieni Imperatorum) regno, ut stabile & firmum maneat, preces adhibemus*. Hoc est etiam quod significat Tertullianus in Apolog. cap. 30. *Precentes sumus pro omnibus Imperatoribus, vitam illis prolixam, imperium securum, domum tuam, exercitus fortes*. Sciebant utique Sancti, latrocinia illa beneficio prescriptionis (jure gentium, pro regnorum, Rerumpublicarumque communi pace ac stabilitate introductæ) obliterari posse. Et quomodo alioqui hodie in conscientia tuti esse possent Reges ac Principes, quorum Majores ac Prædecessores majori jure Romanum non invaserunt Imperium, quàm Romana Respublica cætera invaserat, prostraverat, protriveratque Imperia? Et quàm pauca hodie regna invasionis periculo non forent exposita, eo prætextu quòd hodie non minus injustè à suis possessoribus occuparentur, quàm olim ea occupaverant eorum invasores? Maneat ergo certum, tutâ post prescriptionem conscientia possideri dominia, quæ ante prescriptionem fuerunt aliena. Aliàs pauci essent Reges, quos Ecclesia monere non deberet de obligatione abdicandi dominia & regna à suis prædecessoribus taliter acquisita.

Tom. II.